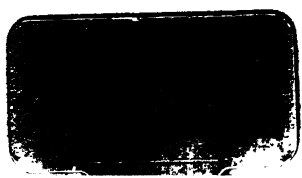

Verantwoordelijkheid van technici, voor ongevallen gebeurd ten gevolge van eenigen misslag, gepleegd bij de Uitvoering van Werken.

PROEFSCHRIFT

DOOR

C. LOTH.

LEIDEN. — P. SOMERWIL.
1888.

VERANTWOORDELIJKHEID VAN TECHNICI, VOOR ONGEVALLEN GEBEURD TEN GEVOLGE VAN EENIGEN MISSLAG, GEPLEEGD BIJ DE UITVOERING VAN WERKEN.

Verantwoordelijkheid van technici, voor ongevallen gebeurd ten gevolge van eenigen misslag, gepleegd bij de Uitvoering van Werken.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. J. M. VAN BEMMELEN,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER WIS- EN NATUURKUNDE,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

op Maandag 10 December 1888, des namiddags te 3 uren,

DOOR

CAREL LOTH,

GEBOREN TE TASSIKMALAYA (PREANGER-REGENTSCHAPPEN).

LEIDEN. — P. SOMERWIL.
1888.

7/23/29

Aan mijne Tante

EN

aan de nagedachtenis van mijn Oom.

Nadenkende over een onderwerp geschikt om zeer beknopt in een academisch proefschrift te worden behandeld, kwam mij toevallig een opstel in handen, overgedrukt uit het Rechtsgeleerd Magazijn over 1887, ten titel voerende: »Straf en civiel-rechterlijke ver»antwoordelijkheid van technici bij de Uitvoering van »Werken."

Dit opstel, geschreven door niet-rechtsgeleerden, scheen mij toe in vele opzichten eene nadere bespreking te verdienen, niet alleen omdat er een vraag in wordt behandeld van uitnemend practisch belang, maar ook omdat er begrippen in worden verkondigd, die naar mijne meening moeten worden wederlegd.

Zoowel wat het strafrecht in materieelen zin aangaat, als wat het formeele betreft, verkeeren de schrijvers naar mijn inzien menigmaal in dwaling. Daarom heb ik het niet ondienstig geoordeeld, ook na de beknopte behandeling van hetzelfde onderwerp door den Heer Mr. van Ittersum, in het Rechtsgeleerd Magazijn, deel VII,

bl. 73, hier in enkele trekken de verantwoordelijkheid van technici voor ongevallen gebeurd tengevolge van eenigen misslag, gepleegd bij de uitvoering van werken, te bespreken.

Eene opmerking moge al dadelijk op den voorgrond staan Wij zullen namelijk ons onderwerp in dier voege begrenzen, dat niet besproken wordt de verantwoordelijkheid van technici in het algemeen, maar alleen die van bouwkundigen.

Stelden wij die grens niet, wij zouden treden niet alleen op een voor ons te uitgebreid terrein, maar ook gedwongen worden dikwerf te herhalen, wat door anderen reeds beter dan hier geschieden kon, is gezegd.

Verstaat men onder technici in het algemeen allen, die een kunst, een vak, een beroep uitoefenen, dan zou b.v. de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van artsen, apothekers enz. niet onbesproken mogen blijven. En hiervoor verwijzen wij o. a. op het in 1882 te Leiden verdedigd proefschrift van Mr. N. J. C. Lette van Oostvoorne, getiteld: »het veroorzaken van den dood of van lichamelijk letsel door schuld" bl. 18 en vv.

Dat bij onze behandeling alleen van culpa sprake

kan zijn, spreekt van zelf en zoo beperkt zich ons opstel derhalve tot deze vragen:

I. Moet bij de beoordeeling van handelingen van technici, waardoor nadeel voor derden is teweeg gebracht, een anderen maatstaf worden gebezigd, dan voor de handelingen van hen, die geen technici zijn?

II. Eischt, voor de beoordeeling van hun schuld, ons formeel strafproces de een of andere bizondere voorziening?

De onderscheiding tusschen technici en anderen vinden wij noch in den Code Pénal, noch in ons Strafwetboek.

Bepalingen voor het geval dat ons hier bezighoudt treffen wij alleen aan in het Duitsche Rijksstrafwetboek en daarop vestigen wij bepaaldelijk dadelijk de aandacht, omdat de schrijvers van het door ons bedoeld opstel in het Rechtsgeleerd Magazijn op dit punt niet volkomen op den juisten weg schijnt te zijn.

In § 330 van het Duitsche Wetboek leest men: »Wer »bei der Leitung oder Ausführung eines Baues wider »die allgemein anerkannten Regeln der Baukunst der»gestalt handelt, dasz hieraus für Andere Gefahr ent»steht, wird mit Geldstrafe bis zu Neunhundert Mark »oder mit Gefängniss bis zu einem Jahre bestraft."

»Naar onze meening," zeggen de schrijvers van het opstel, »is het te wenschen dat bij de beoordeeling van »schuld het al of niet handelen in strijd met de alge- »meene erkende regelen van de bouwkunst tot grondslag »worde gelegd."

Al dadelijk rijst de ons inziens nog al moeielijke vraag op: Wat is te verstaan onder: »die allgemein anerkann- »ten Regeln der Baukunst"?

Dat zijn dezulke zegt RUBO (bij OLSHAUSEN Commentar u. d. S.G.B. f. d. D.R. nº. 3 ad § 330, pag, 1232, Zweiter Band. Berlin 1886), omtrent welke geen meeningsver- schil onder de deskundigen bestaat.

Maar zijn er in de bouwkunst regelen, die werkelijk dien naam verdienen omtrent welke *alle* deskundigen het volkomen eens zijn?

Natuurlijk zal iedereen zeggen, dat zwakke ladders, verweerde planken en wat dies meer zij, bij een bouw niet mogen worden gebezigd. Dat begrijpt trouwens iedereen. Daarover handelt ook § 330 niet, zooals wij straks zullen aantoonen. Hier wordt het handelen tegen de *regelen* der bouwkunst besproken. En dan herhalen wij, waar zijn die regelen, waaromtrent bij niemand verschil van meening bestaat, te vinden, en bestaan zij inderdaad?

Wij zouden het moeten betwijfelen, als door OLSHAUSEN ten slotte van n° 4, met een beroep op een uitspraak van Berlijn, 19 September 1876, eenvoudig wordt gezegd: Overigens is de vraag of algemeen erkende regelen van bouwkunde geschonden zijn eene quaestio facti; en wordt derhalve naar onze meening, de duitsche rechter voor dezelfde moeielijkheid geplaatst alsof § 330 niet bestond.

Maar wat bovenal niet mag worden over het hoofd gezien, is, dat de Duitsche paragraaf tegen andere feiten straf bedreigt, en dus een andere toestand op het oog heeft, als men er in gelieft te lezen.

Waarop wordt hier straf gesteld? Op het doen ontstaan van gevaar. Het is volkomen onnoodig dat reeds letsel zij toegebracht, dat iemand zij gedood of gewond, genoeg, als de mogelijkheid, de kans daartoe bestaat en er causaal verband aanwezig is tusschen den verkeerden bouw-maatregel en het dreigende gevaar.

Wat derhalve in Duitschland strafbaar is, is bij ons te eenemale straffeloos. En terecht, omdat zoodanig preventief optreden van de Strafwet niet raadzaam is in het algemeen en er geen enkele reden bestaat voor zoodanig optreden, waar het de bouwkunst geldt en niet waar het een andere tak van kunst of wetenschap betreft.

Bij ons intusschen is, evenals in Frankrijk, strafbaar de persoon, door wiens schuld, dood of verwonding is teweeg gebracht. Doch, zooals wij boven zeiden is voor dat geval de veelgenoemde § van het Duitsche Strafwetboek, zooals ook in Duitschland wordt erkend, niet geschreven.

Is de dood aan iemands schuld te wijten, welnu § 222 voorziet er in en voorziet ook bepaaldelijk in het geval dat de dood aan de schuld van een technicus te wijten is. »Wer durch *Fahrlässigkeit* den Tod eines Menschens »verursacht wird mit Gefängniss bis zu drei Jahren be»straft. Wenn der Thäter zu der Aufmerksamkeit, welche »er aus den Augen setzte, vermöge seines Amtes, Be»rufes oder Gewerbes, besönders verpflichtet war, so »kann die Strafe bis auf fünf Jahren Gefängniss erhöht »werden."

En § 230 regelt op dezelfde wijze en in dezelfde bewoordingen het geval van lichamelijk letsel door schuld teweeggebracht.

En dat onze opvatting de juiste is, blijkt uit de vijfde aanteekening bij OLSHAUSEN op § 222 (pag. 800, OLSHAUSEN, II[de] deel, Berlijn 1886) waar voorbeelden uit de praktijk worden aangehaald en waarin onder anderen

rechterlijke gewijsden worden vermeld ten aanzien van den bouwmeester, die verzuimt aan zijne arbeiders ten opzichte van essentieele punten nauwkeurige voorschriften omtrent de wijze van bouwen te geven, of die aan zijne verplichting om voor een stevig stellaadje te zorgen niet voldoet.

Valt nu het verzuim, de nalatigheid, de schuld in één woord, samen met het geval in § 330 voorzien, dan ontstaat er een eendaadsche samenloop (concursus idealis) maar dit is vrij onverschillig voor de door ons behandelde vraag.

Is alzoo onze beschouwing juist, dan is in het Duitsche Strafrecht, in vergelijking met het onze, de aansprakelijkheid van technici (bouwmeesters) veeleer uitgebreid dan ingekrompen, nu, naast de gewone bepalingen ten aanzien van het door hen toegebrachte lichamelijke letsel door schuld, nog eene verantwoordelijkheid voor niet toegebracht, maar dreigend letsel is geplaatst.

Zoo komen wij terug op de door ons ter behandeling genomen vraag of in ons materieel strafrecht andere bepalingen wenschelijk zouden zijn, nopens de schuld van technici (bouwmeesters enz.), bij de uitvoering van werken.

Naar het ons voorkomt lost die vraag zich op in eene andere en wel deze: is de schuld van den technicus van een andere soort, van een ander karakter als de gewone culpa?

En als wij die vraag ontkennend beantwoorden, zal dan het groote bezwaar ten aanzien van den technicus, niet hetzelfde zijn als ten opzichte van ieder ander mensch, namelijk dat het begrip van schuld zoo vaag, zoo onbestemd is, dat daarvoor geen juiste duidelijke grenzen zijn aan te wijzen?

Dat dit zoo is, blijkt wanneer wij eene duidelijke afgeronde bepaling van de culpa wenschen te formuleeren. Eene zoodanige, die aan de vereischten beantwoordt, is, wij erkennen het gaarne, ons onbekend. De poging door den Franschen wetgever daartoe aangewend, in de omschrijving van de artikelen 319 en 320 van de Code Pénal is in de praktijk onbestaanbaar gebleken. Wat »maladresse" of »imprudence" is zou op nieuw moeten zijn gedefinieerd. Aan het oordeel des Rechters bleef in ieder concreet geval de beslissing.

Het Duitsche Rijksstrafwetboek onthoudt zich van eene bepaling. Intusschen is de poging beproefd. (Vergelijk de door OLSHAUSEN t. a. p. aangehaalde uitspraak

van het Duitsche Rijksgerechtshof pag, 270 eerste deel op § 59 n°. 17: »Fährlässigkeit bezeichnet das auf rechts»widriger Nichtanwendung der nöthige Sorgfalt und »Umsicht beruhende Fehlen der Vorstellung von der »Uebereinstimmung des Gewollten mit dem Verur»sachten".

Zijn wij er een stap verder door gekomen? Wat is de grens van de »nöthige Sorgfalt und Umsicht?" Of geeft men de voorkeur aan deze definitie: »fahrlässig handelt »derjenige, welcher dasjenige nicht beachte was ver»nünftiger Weise von ihm zu fordern sei" Maar hoeverre strekt zich dan dat »vernünftiger Weise" uit? Wie zal den maatstaf daarvoor aangeven? Bij slot van rekening, alweder de rechter, die, als hij kan, zich een normaal »vernünftiger Weise" zal moeten trachten voor te stellen.

Die moeielijkheid treft ons overal. Zelfs bij de lezing van een der jongste monografiën over culpa (Dr. FELIX FR. BRUCK, Zur Lehre von der Fahrlässigkeit im heutigen deutschen Strafrecht).

Zeer terecht merkt toch BRUCK aan (bl. 69), dat het tot nu toe noch aan de wetgeving, noch aan de wetenschap gelukt is, in abstracto het minimum van oplettendheid te bepalen dat van een mensch in het verkeer

met andere menschen moet gevorderd worden. Want zegt hij: noch de model mensch van het Romeinsche civiel-recht (de bonus pater-familias) noch de door von Bar geëischte: »*mittlere Mas von Einsicht und Beson-* »*nenheit*" kunnen den rechter tot richtsnoer dienen; die maatstaf is te onbepaald en zal veranderen naar gelang der persoonlijkheid van iederen rechter.

Daarbij komt (bl. 76), dat sedert Feuerbach het aannemen van graden der culpa algemeen is verworpen, nadat deze rechtsgeleerde als beginsel had gesteld, dat men zich wel oneindig vele trappen van culpa kan voorstellen, maar dat geen van deze juist te omschrijven was met het oog op de persoonlijkheid van den overtreder en op de omstandigheden waaronder ieder concreet geval had plaats gehad.

Bruck voegt hierbij de opmerking dat ook het Duitsche Rijksstrafwetboek geen graden van schuld kent, dat het dengene straft die naar zijn bevattingsvermogen in staat is de gevolgen van zijne handeling te voorzien en aan den rechter het oordeel overlaat of dat het geval was. Ten aanzien van hem die in zijn ambt of beroep werkzaam is, eischt Bruck (bl. 78) een grootere oplettendheid dan van den leek. Zoo wil hij dezen laatste

slechts aansprakelijk stellen voor de krachtens zijne ondervinding *waarschijnlijke gevolgen* der handeling, terwijl hij den eerste ook verantwoordelijk wil doen zijn veor de naar den aard zijner handeling *mogelijke gevolgen.*

Ten slotte evenwel, en men vergunne ons deze opmerking, blijft in ieder concreet geval het oordeel omtrent die waarschijnlijkheid of die mogelijkheid der gevolgen aan het oordeel des rechters overgelaten.

Om tot ons recht te komen: De Staatscommissie schrijft in de Toelichting van Haar oorspronkelijk Ontwerp: »Schuld is in al de artikelen, van het tweede Boek »waarin deze uitdrukking voorkomt, de zuivere tegen»stelling van opzet aan de eene, van toeval (casus) aan »de andere zijde. Het is een positief, geen bloot negatief begrip."

Als het geen negatief begrip is, is het verschil toch niet groot. Het is waar, al bestaat er geen opzet, dan behoeft er daarom toch nog geen schuld aanwezig te zijn. Maar stellen wij dat er een feit geschied is, dat den dood van iemand ten gevolge heeft gehad en dat het vaststaat dat het feit noch opzettelijk gepleegd is, noch door toeval heeft plaats gehad. Volgt daaruit nu, dat er schuld bestaat?

In het algemeen zou men op die vraag of er in dat geval schuld bestaat een bevestigend antwoord geven, maar als wij aan het woord schuld de beteekenis hechten van *strafbare schuld*, dan luidt het antwoord wellicht anders. Er kunnen zich toch gevallen voordoen, dat er noch opzet noch toeval aanwezig is en men toch niet strafbare schuld kan aannemen. Het onderwerp is naar von Bar's theorie ten aanzien van de zooeven genoemde *mittlermas von Einsicht und Besonnenheit*, door Bruck breedvoerig besproken (bl. 70—75).

Stellen wij het door hem gegeven voorbeeld. Een herdersvrouw in een dorp van Opper-Silezie heeft haar scrofuleus kind gedood, door het op raad van eenige oude vrouwen uit het dorp in een nog heeten oven te leggen, waarin het kind stikte.

In het afgetrokkene is hier natuurlijk schuld, maar zal men ook aan strafbare schuld kunnen denken. In Opper-Silezie toch, heerscht bij de mindere standen algemeen het bijgeloof dat sommige kinderziekten genezen kunnen worden door de kinderen in een warmen oven te stoppen. In dit geval was er noch opzet noch toeval en toch heeft de Duitsche rechter gemeend die vrouw, die overigens volkomen toerekeningsvatbaar was,

niet wegens culposen doodslag te moeten veroordeelen.

In het algemeen zou men van schuld hier kunnen spreken, omdat de daad noch met opzet noch door toeval is teweeggebracht; vraagt men echter of aan deze beklaagde schuld te wijten is bij de handeling die zij verrichtte, dan moet men ontkennend antwoorden.

Want, zegt BRUCK, door de omgeving, waarin zij van jongs af geleefd had en de denkbeelden die zij daar had opgedaan, kon zij zich geene voorstelling maken van het gevaarlijke harer handeling, die zich bij anderen dadelijk zou hebben opgedrongen. Zeer juist is ook de opmerking dat de dikwerf voorkomende gevallen van vergissing uit het gebied der schuld moeten worden verwijderd; vooral die vergissingen, die het gevolg zijn van de slechts betrekkelijke scherpte onzer zintuigen, b. v. iemand heeft verklaard dat hij een zeker persoon als den dader van een feit erkent, en later blijkt het dat het diens broeder of diens neef was, die veel op hem gelijkt.

Hier zal alweder aan schuld moeten worden gedacht, maar vatten wij den subjectieven kant der zaak in het oog, dan is er, ofschoon ook opzet en toeval zijn uitgesloten, geen strafbare schuld.

Van zeer groot belang en naar het ons voorkomt, veel moeielijker op te lossen, is de vraag, zoo nauw aan ons eigen onderwerp verwant, in hoeverre strafbare schuld kan worden aangenomen, waar het geldt industriëele ondernemingen of wetenschappelijke proefnemingen, waarvan men te voren weet dat zij gevaarlijke gevolgen kunnen hebben, b. v. hij die dynamiet vervaardigt, die stoom, gas enz. tot industrieele en technische doeleinden bezigt, de scheikundige, die stoffen onderzoekt, wier werking hem nog niet ten volle duidelijk is. BRUCK neemt in het algemeen aan, dat er in dergelijke gevallen geen sprake kan zijn van strafbare schuld, tenzij men het bewijs kunne leveren dat de scheikundige gezondigd heeft tegen de allereerste beginselen van zijn wetenschap. Maar ten opzichte van den industriëel, den dynamiet-fabriekant enz. gaat hij nog veel verder.

Hij ziet geen strafbare schuld, zelfs wanneer den ondernemer bekend was, en zeker bekend zijn moest dat juist die werkzaamheid, die de in concreto plaats gehad hebbende ontploffing veroorzaakte, reeds dikwerf zoodanige ontploffingen veroorzaakt had. Alleen dan, wanneer de wettelijk voorgeschrevene voorzorgsmaatregelen niet zijn in acht genomen, wil hij de

strafrechtelijke aansprakelijkheid van den industriëel.

Zou dat laatste niet wat te ver gaan? En zou men het eindoordeel over het bestaan van strafbare schuld in dergelijke gevallen ook niet aan den rechter moeten overlaten? Zeker is het hoogst moeielijk te zeggen tot welke voorzichtigheid, voorzorg, oplettendheid een fabriekant zooals wij hier bedoelen, verplicht is, maar wij kunnen ons toch wel voorstellen dat een nijverheidsondernemer, die aan alle wettelijke voorzorgsvoorschriften heeft voldaan, toch een strafbare schuld op zich laadt, b. v. wanneer hij wetende dat in een andere fabriek eene ontploffing heeft plaats gehad ten gevolge van de een of andere proefneming en hij die proefneming in zijn fabriek herhaalt (en daardoor ook eene ontploffing teweeg brengt) welke door eene andere even goed had kunnen worden vervangen.

Na deze, naar wij hopen niet geheel onnoodige uitweiding, komen wij terug tot de bespreking van het begrip: »schuld" en wel tot de vraag, hoe het in ons eigen Strafrecht moet worden opgevat.

De Commissie van Rapporteurs over het Strafwetboek heeft ook de moeielijkheid om het begrip van schuld vast te stellen, gevoeld.

»Het begrip schuld," zoo lezen wij in haar verslag, »is te onbepaald om zonder nadere omschrijving als ken- »merk van een misdrijf te worden gesteld." En ten slotte: »Ten einde aan dezen eisch te voldoen, werd voorgesteld »hetzij eene omschrijving van het begrip in overeen- »stemming met art. 418 van den Code Pénal Belge [1]), »hetzij eene verklaring dat onder schuld verstaan wordt »grove onachtzaamheid of onvoorzichtigheid. Kan de »Regeering zich met een dezer definities vereenigen, of »wel zou zij eene betere kunnen aanwijzen?"

De Minister verklaarde aan dien wensch onmogelijk te kunnen voldoen. Waarom? Omdat om iets te beteekenen een dergelijke bepaling een doctrinair karakter zou krijgen en daardoor blijken zou in een Wetboek niet tehuis te behooren. Terecht wees hij er tevens op, dat de Code Pénal Belge behalve een negatief vereischte »sans intention" enz. een erkende waarheid verkondigt, dat voor schuld (onder anderen) »défaut de prévoyance ou de précaution" wordt vereischt, maar dat dit ons niets verder brengt, omdat in

---

[1]) Est coupable d'homicide ou de lésion involontaire celui qui a causé le mal par défaut de prévoyance, ou de précaution, mais sans intention d'attenter à la personne d'autrui.

het midden blijft, waar zoodanig défaut begint en waar het eindigt.

Intusschen bleef het begrip van schuld, waar het de technici gold, niet onbesproken. »Zeer zeker," zeide de Minister, »hij die in zijn beroep handelt of zonder een »beroep uit te oefenen, zonder noodzaak eene beroeps- »bezigheid vervult, is tot meer nadenken, kennis, beleid »verplicht, dan de mensch in het algemeen. Maar ook »voor hem is het voldoende dat hij zooveel nadenken, »kennis, beleid openbaart, als van de leden dier beroeps- »klasse *in het algemeen* gevorderd wordt. Een geneesheer »kan niet wegens culposen doodslag worden vervolgd, »op grond, dat wellicht de uitmuntendste medicus, een »beroemde specialiteit den patiënt in het leven zou heb- »ben gehouden, maar alleen dan wanneer hij niet onder- zocht, niet wist of niet deed datgene wat goede medici »*in het algemeen* onderzoeken, moeten doen." Dezelfde »onnadenkendheid, onkunde, onvoorzichtigheid die voor »den niet-medicus nog slechts *culpa levis* zou zijn, kan »voor den medicus *culpa lata* wezen. Maar culpa is steeds »en voor allen noodig [1])."

---

[1]) Vergelijk derde gedeelte Verslag met Bijlagen, BELINFANTE 1880.

Schijnbaar is dat zeer eenvoudig. Ook de schrijver van het reeds door mij genoemde proefschrift Mr. N. J. C. LETTE VAN OOSTVOORNE, schijnt dat zeer duidelijk te vinden.

Hij zegt toch (bl. 55): »eene dergelijke uitdrukking »heeft geen nut (grove schuld nl.) en wijst toch niet »aan wat het begrip schuld in het Strafrecht is, terwijl »zij zeer vele moeielijkheden kan doen ontstaan, voor»namelijk daar waar de dader een ambt of beroep uit»oefent en *hij naar het type van dit beroep wordt be»oordeeld*, omdat dan soms eene betrekkelijke zeer geringe »nalatigheid tot schuld kan worden gerekend."

Wat is vragen wij, het type van het een of ander beroep? Wie zal bepalen, hoeveel nadenken, kennis, beleid gevorderd mag worden van de leden eener beroepsklasse? Wie vooral zal bepalen, of hij aan wien schuld te laste gelegd wordt, beneden het peil dier te stellen eischen is gedaald?

Het is inderdaad gemakkelijk zulke regelen à priori te stellen, maar op de toepassing er van komt het aan en als wij dan de zaak op de keper beschouwen, moeten wij tot deze slotsom opnieuw komen, dat de Rechter alleen en niemand anders, met het schuldbegrip, zooals

hij zich dat op wetenschappelijke gronden heeft gevormd, moet te rade gaan.

Eindelijk zij hier nog herinnerd, dat de Commissie van Rapporteurs bij de behandeling van den 21sten titel nog even op de kwestie van het schuldbegrip is teruggekomen en eene andere omschrijving heeft voorgeslagen voor de culpose delicten in de artikelen 307 en 308. De Minister bleef evenwel van oordeel dat het woord *schuld* niet meer onbestemd is, dan de z. i. onvolledige parafrase die de Commissie er voor in de plaats wilde stellen.

Wij moeten hier melding maken van een belangrijk vonnis en van een zeer gewichtig en nog vrij nieuw arrest van den Hoogen Raad.

Het vonnis dat wij bedoelen is van den Arrondissements-Rechtbank te Middelburg van 4 Maart 1884, (Rechtsgeleerd Bijblad, deel X, bl. 118 C). Bij dat vonnis gold het een werktuigkundig ingenieur onder wiens leiding en toezicht een ketel in het stoomschip »Soerabaia" waterpas moest worden gezet en die bij het werk zou hebben doen bezigen een ketting van te gering draagvermogen met het gevolg dat de ketting brak en de ketel op den arm van een werkman viel,

die daardoor deerlijk werd verminkt. Het vonnis, waarbij de beklaagde werd veroordeeld nadat onderscheidene deskundigen zoo van den kant der beschuldiging als van die der verdediging geroepen waren gehoord, veroordeelde de beklaagde op geheel feitelijke gronden en zegt alleen van oordeel te zijn dat hier bestond eene onvoorzichtigheid, die geheel komt voor de verantwoordelijkheid des beklaagden, zonder zich verder omtrent het begrip van schuld uittelaten.

Het vonnis werd bij Arrest van het Hof te 's Gravenhage van 9 Mei 1884 vernietigd, doch alleen wegens een gebrek in den vorm, met bevestiging ten aanzien der hoofdzaak.

Beweegt zich het Middelburgsche vonnis geheel op feitelijk terrein, het arrest van den Hoogen Raad van 14 November 1887 (Weekblad van het Recht n°. 5509) treedt in eene uiteenzetting van het schuldbegrip.

Wij laten dit arrest met de Conclusie van het Openbaar Ministerie hier in zijn geheel volgen, vooral ook omdat het Arrest gewezen is in strijd met de conclusie.

KAMER VAN STRAFZAKEN.

Zitting van den 14 *November* 1887.

Voorzitter, Mr. F. B. CONINCK LIEFSTING.

Kan in cassatie worden teruggekomen op 's rechters feitelijke beslissing uit wettig bewezen aanwijzingen voortvloeiende? — Neen (Vgl. LÉON, *Strafvord.* 2e druk en 1e suppl., ad art. 444, sub no. 1).

Omvat de uitdrukking „schuld', in art. 308 *en andere bepalingen van het Wetboek van Strafrecht voorkomende, zelf de geringste onachtzaamheid of het niet betrachten der allerminste voorzichtigheid, dan wel alleen het niet in acht nemen van die voorzichtigheid, welke van ieder strafrechterlijk voor zijne handelingen verantwoordelijk persoon mag worden gevorderd?* — In laatstgemelden zin beslist.

Wijst derhalve het woord „schuld" op eene min of meer grove of aanmerkelijke onvoorzichtigheid, onachtzaamheid of nalatigheid? — Ja.

L. K., volgens zijne opgave oud 42 jaren, geboren te Hellevoetsluis, wonende te Amsterdam, thans onderwijzer in de stoomwerktuigkunde aan de kweekschool voor zeevaart aldaar, vroeger opzichter-machinist bij de Nederlandsche tramwegmaatschappij, is requirant van cassatie tegen een arrest van het Gerechtshof te Leeuwarden van den 30 Juni 1887, waarbij in hooger beroep, met vernietiging van een vonnis van de Arrond.-Rechtbank te Heerenveen van den 20 Mei 1887, de req. is schuldig verklaard aan het in de uitoefening van een beroep door schuld veroorzaken van zwaar lichamelijk letsel bij een ander, waartegen is voorzien bij de artt. 308, 309 en 82 Strafrecht, en met toepassing van die artikelen en de artt. 228, 238, 239, 247, 214, 215, 176, 52 en 161 Strafvord., is veroordeeld tot

hechtenis voor den tijd van 24 dagen, met verwijzing van den veroordeelde in de kosten van beide instantien, uitvoerbaar ook bij lijfsdwang, waarvan de langste duur wordt bepaald op eene maand;

Nadat was gehoord het verslag van den raadsheer VAN BLOM, en de adv. van den req. Mr. W. THORBECKE, de voorziening nader bij pleidooi had toegelicht, heeft de adv.-gen. GREGORY de volgende conclusie genomen:

Edel Hoog Achtbare Heeren President en Raden! Als 1e middel van cassatie is bij pleidooi voorgesteld: „schending van art. 211, 221 Strafvord. j°. 308 Strafrecht, omdat de beslissing, dat het letsel veroorzaakt is door de schuld van beklaagde, niet naar eisch der wet met redenen is omkleed".

Wel verre dat het beklaagde arrest niet behoorlijk met redenen zou zijn omkleed, heeft het mij juist den indruk gegeven dat het zeer zorgvuldig is gemotiveerd ook t. a. van het punt in quaestie. De overwegingen waarop het hier aankomt, zijn de 6e en 7e, in welke laatste naar de 6e verwezen wordt. De 7e overweging nu luidt letterlijk aldus:

„*Overwegende* dat uit de sub. *d.*, *e.* en *f.* bewezen verklaarde omstandigheden naar 's Hofs oordeel, voortvloeit, dat de bekl. en appellant, op wien, als bestuurder van een *extra* stoomtram, de verplichting rustte van de *alleruiterste voorzichtigheid*, deze niet heeft betracht, maar in stede van op het eerste waarnemen van een bespannen rijtuig op den moeilijk te gebruiken weg, den trein, dien hij bestuurde, te doen stilstaan, dezen in den gang heeft gehouden, waar-

door het bovenomschreven ongeval is ontstaan en alzoo door zijne schuld oorzaak hiervan is geworden."

De grief van den geachten pleiter is deze, dat door het Hof geen voldoende aandacht zou zijn gewijd aan het verband tusschen oorzaak en gevolg; dat de 7e overweging eigenlijk alleen dient om de schuld van den req. te constateeren en over bedoeld verband alleen aan het slot, bij wijze van aanhangsel, een enkel woord wordt gezegd. Uit de overweging echter blijkt m. i. duidelijk de onjuistheid van dit beweren. In de gegeven omstandigheden was de req. verplicht de stoomtram stil te doen houden; dat heeft hij evenwel niet gedaan, hij heeft den trein in gang gehouden; door dit laatste is het ongeval ontstaan; *ergo* is het ongeval aan de schuld van den req. te wijten. De redeneering van het Hof is, dunkt mij, volkomen logisch. Geen schakel wordt gemist. En als bewijsvoering is zij onaantastbaar: want uit bewezen verklaarde feiten maakt het Hof gevolgtrekkingen, wat naar 's Raads gevestigde jurisprudentie, geoorloofd en wettig is. Schier onnoodig is het verder er op indachtig te maken, dat de critiek, die de geachte pleiter van de door het Hof gebezigde aanwijzingen gaf, aan het cassatieproces geheel vreemd is.

Voor zijn beweren t. a. van het verband tusschen oorzaak en gevolg, beriep des requirants raadsman zich op het bekende arrest van den Hoogen Raad dd. 4 Oct. 1875 (*Weekbl.* no 3911; v. d. Honert, Strafrecht, 1875. 309). De lezing echter van dat arrest doet duidelijk zien dat de Raad dienaangaande volstrekt niets meer vordert dan thans door het Hof overwogen is.

Met de deugdelijkheid van het 2e middel is het niet beter

gesteld. Het heet: „schending en verkeerde toepassing van art 308 Strafrecht, 4, 7, 12 der verordening van Haskerland van 4 Mei 1882, omdat het Hof, door een mate van voorzichtigheid te eischen, in strijd met de verordening, en wel de alleruiterste voorzichtigheid, art. 308 Strafrecht toepast op een lichteren graad van schuld dan daar bedoeld wordt, en die bestaat in het niet aanwenden van de voorzichtigheid, die elk voorzichtig man in dat beroep pleegt in acht te nemen.”

Wat het Hof ten deze eischt, het in acht nemen der *alleruiterste* voorzichtigheid, zou, naar de steller van het middel meent, in strijd zijn met 1°. met de verordening, 2°. met het Strafwetboek. In strijd met de verordening? Maar men vergeet dat art. 7 dier verordening den bestuurders der tramwagens de verplichting oplegt, om „indien de spoorbaan niet vrij en onbelemmerd is, *stil te houden* of den gang te verminderen tot de baan vrij is.” Of nu moet worden stilgehouden, dan wel of het voldoende is den gang te verminderen, hangt natuurlijk geheel van de omstandigheden af. Genoeg, dat de verplichting tot stilhouden in sommige gevallen bestaat. En wanneer men nu nagaat welke voorzorgen bij het rijden van *buitengewone* trammen, zooals *in casu*, naar art. 12 derzelfde verordening moeten worden genomen, is het stellig niet in strijd, maar veeleer in overeenstemming met de verordening, ten deze het bestaan eener verplichting tot *stil houden* aan te nemen.

Maar dan wellicht in strijd met de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht? Met deze evenmin. De geachte raadsman heeft getracht het betoog te leveren dat het Strafwetboek *culpa lata* vordert en, hoewel dit over de

graden van schuld geheel zwijgt, wil ik toegeven dat Regeering en Kamer het daarover vrij wel eens waren [1]).

Maar wat beteekent hier dat betoog omtrent de *culpa lata?* Want terecht werd er door den Minister Modderman aan herinnerd (Smidt I. bl. 78), dat ieder, die een of ander beroep uitoefent, in de uitoefening daarvan tot meer nadenken, kennis en beleid verplicht is dan de mensch in het algemeen en dat wat bij anderen *culpa levis* zijn zou, bij dezen *culpa lata* wezen kan. En wanneer dan dat beroep medebrengt, dat hij, die het uitoefent, zich somwijlen in zeer moeielijke omstandigheden bevindt, dan worden, onder die omstandigheden, de eischen ook zeer hoog gesteld; dan wordt van hem de uiterste zergvuldigheid geëischt. Van een koetsier vordert men terecht, dat hij zijn paarden in bedwang hebbe en zijn rijtuig wete te besturen, maar de *uiterste* voorzichtigheid wordt met hetzelfde recht van hem gevorderd wanneer hij, bij gelegenheid van een of ander volksfeest, door eene opeengedrongen menschenmassa heenrijdt [2]).

Hetzelfde geldt van dezen req., die het beroep van *machinist* uitoefent en in de uitoefening van dat beroep, een *extra* tram bestuurde.

Dewijl alzoo ook het 2e middel ongegrond is, heb ik de eer te concludeeren tot verwerping van het beroep met veroordeeling van den req. in de kosten.

---

[1]) Men gaf echter genoegzaam te kennen dat men het het beste achtte de zaak „aan het voorzichtig oordeel van den rechter" over te laten. (Smidt, I, 79)

[2]) Men vergelijke nog voor het beginsel 's Raads arrest van 10 Maart 1868 (*Weekbl.* n°. 2991, v. d Honert, Strafrecht 1868, 81).

De Hooge Raad enz.,

Gelet op de middelen van cassatie, namens den req. voorgesteld bij pleidooi, luidende:

1°. Schending van artt. 211 en 221 Strafvord, j° art. 308 Strafrecht, omdat de beslissing dat het letsel veroorzaakt is door de schuld van bekl, niet naar eisch der wet met redenen is omkleed;

2°. Schending en verkeerde toepassing van art. 308 Strafrecht en de artt. 4, 7 en 12 der verordening van Haskerland van den 4 Mei 1882, omdat het Hof, door een mate van voorzichtigheid te eischen in strijd met de verordening, en wel de alleruiterste voorzichtigheid, art. 308 Strafrecht toepast op een lichteren graad van schuld dan daar bedoeld wordt, en die bestaat in het niet aanwenden van de voorzichtigheid die elk voorzichtig man in dat beroep pleegt in acht te nemen;

Overwegende dat de req. heeft terechtgestaan ter zake „dat hij op Dinsdag den 11 Jan 1887, als opzichter-machinist bij de Nederlandsche tramwegmaatschappij een extratrein besturende, op den weg tusschen Heerenveen en Joure te Oudehaske in de gemeente Haskerland, toen hij aldaar den met twee paarden bespannen omnibus van Lemmer op Heerenveen, onderneming van Hijlkema, tegenkwam, die ten gevolge van sneeuw en vorst niet tijdig kon verwijderd worden uit het wisselspoor voor den tramweg, welk spoor slechts op ongeveer één meter afstand van het door den trein te volgen spoor gelegen is, en waarvan de voerman ten overvloede, beducht voor naderend gevaar, door wenken en luidkeels schreeuwen hem, verdachte, waarschuwde, desniettegenstaande de machine niet of niet genoegzaam van

gang heeft doen verminderen, maar doorgestoomd heeft, ten gevolge waarvan de paarden schichtig zijn geworden, de tram met den omnibus en met de paarden in aanraking is gekomen, en de voerman A. M. genaamd, tusschen de beide voertuigen is bekneld geraakt en zwaar lichamelijk letsel heeft bekomen, althans zoodanig op verschillende plaatsen van het lichaam is gebroken en gekneusd, dat hij bij voortduring van af dat tijdstip geheel en al verhinderd is zijn beroep van voermansknecht uit te oefenen";

dat bij het bestreden arrest deze feiten, in zooverre ze het aan den req. ten laste gelegde omschrijven, alsmede zijne schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen zijn verklaard;

O. dat tot ondersteuning van het 1e middel van cassatie in hoofdzaak is aangevoerd, dat bij het bestreden arrest niet is onderzocht naar de oorzaak van het ongeval, zooals die in de dagvaarding is omschreven, omdat in het arrest niets is beslist omtrent het schichtig worden der paarden en het daardoor met elkander in aanraking komen der voertuigen, zoodat het verband tusschen oorzaak en gevolg niet voldoende met redenen is omkleed;

O. hieromtrent, dat bij het arrest, in de 6e overweging uit de ter 's Hofs terechtzitting gehoorde verklaringen van de getuigen, den deskundige en den req., een zestal feiten onder letters *a, b, c, d en f* vermeld en omschreven, bewezen zijn verklaard, waarop in de volgende 7e overweging is beslist dat uit de sub *d, e en f* bewezen verklaarde feiten voortvloeit, dat de req. „op wien, als bestuurder van een extra stoomtram, de verplichting rustte van de *alleruiterste voorzichtigheid*, deze niet heeft betracht, maar in stede van

op het eerste waarnemen van een bespannen rijtuig op den moeilijk te gebruiken weg den trein, dien hij bestuurde, te doen stil staan, dezen in den gang heeft gehouden, waardoor het bovenstaande ongeval is ontstaan en alzoo door zijne schuld oorzaak hiervan is geworden."

O. dat hieruit blijkt dat bij het bestreden arrest — al is daarbij het schichtig worden der paarden en het met elkander in aanraking komen der voertuigen niet afzonderlijk uitdrukkelijk vermeld — de beslissing zoowel omtrent de oorzaak van het ongeval als omtrent des requirants schuld daaraan met redenen is omkleed; dat het Hof na deze beslissing niet gehouden was nader te onderzoeken of nog eenige oorzaak van het ongeval overeenkomstig de omschrijving van de dagvaarding heeft bestaan; dat voorts op het oordeel omtrent het bewijs van de aangenomen oorzaak en van de schuld volgens 's Hofs feitelijke beslissing uit wettig bewezen aanwijzing voortvloeiende, in cassatie niet kan worden teruggekomen, en dat derhalve het eerste middel is ongegrond;

O. ten aanzien van het 2e middel, dat het Hof, blijkens de aangehaalde 7e overweging, des requirants schuld heeft aangenomen enkel op grond van het niet betrachten der *alleruiterste voorzichtigheid*;

O. dienaangaande, dat in het stelsel van het Wetboek van Strafrecht, gelijk dit werd uiteengezet in § 6 van de Algemeene Beschouwingen der Memorie van Toelichting, in den regel tot het begrip van misdrijf wordt vereischt dat de wil des daders zij gericht op het feit, door de wet met straf bedreigd;

dat dan ook alleen bij uitzondering, in de gevallen, die

de wet bepaaldelijk omschrijft, feiten worden strafbaar gesteld, die hun oorsprong hebben niet in *het opzet*, maar in de onvoorzichtigheid, de nalatigheid, het gebrek aan voorzorg, in één woord *de schuld* des daders;

dat het begrip van „schuld", waaraan in die gevallen het feit „te wijten is" in de aangehaalde paragraaf der memorie nog nader wordt aangeduid door de woorden *culpa*, *faute Fahrlässigkeit*;

dat deze woorden, bepaaldelijk ook het laatste in de Duitsche strafrechtswetenschap en strafwetgeving, niet omvatten zelfs de geringste onachtzaamheid of het niet betrachten der alleruiterste voorzichtigheid, maar alleen het niet in acht nemen van die voorzichtigheid, welke van ieder strafrechtelijk voor zijne handelingen verantwoordelijk persoon mag worden gevorderd;

dat deze beteekenis van het woord *schuld* steun vindt in de uitdrukking „aan wiens schuld te wijten is," die in overeenstemming met de vaste terminologie van het Wetboek, ook voorkomt in art. 308;

dat toch, waar het niet opzettelijk gepleegde feit ook niet het gevolg is van overmacht of toeval, maar „te wijten" is aan een persoon die het heeft gepleegd, altijd eenig gebrek aan voorzorg, eenige onachtzaamheid of nalatigheid bij hem moet hebben bestaan;

dat alzoo het woord *schuld*, dat anders in dit verband overbodig zoude zijn, noodzakelijk wijst op eene min of meer grove of aanmerkelijke onvoorzichtigheid, onachtzaamheid of nalatigheid;

dat deze opvatting volkomen wordt bevestigd door de verdere zich aan de memorie aan toelichting aansluitende geschiedenis van het Wetboek;

dat toch op de opmerking van het Verslag der Tweede Kamer, dat eene verklaring wenschelijk ware dat onder schuld verstaan wordt grove onachtzaamheid of onvoorzichtigheid, door den Minister werd geantwoord dat hij geen overwegend bezwaar zoude hebben in het tweede boek de uitdrukking: „aan wiens schuld te wijten is" te vervangen door: „aan wiens grove schuld te wijten is" als de bijvoeging noodig voorkwam om misverstand te voorkomen, maar dat hij haar niet wenschelijk achtte omdat „de uitlegger behoort te weten dat de strafwetgever niet op den *diligentissimus paterfamilias*, maar op den burger in het algemeen het oog heeft" in welke verklaring van Regeeringswege door de Commissie van Rapporteurs, die verder niet aandrong op eene wijziging of aanvulling van den tekst der wet, werd berust;

O. mitsdien dat het Hof, door het niet betrachten der alleruiterste voorzichtigheid, daar waar ook niet bleek van veronachtzaming der voorschriften van de bij het 2e middel aangehaalde verordening noch van het onrechtmatige der handeling aan te merken als schuld in den zin van art. 308 Strafrecht, dat artikel heeft geschonden en verkeerd toegepast, zoodat het 2e middel is gegrond;

O. dat ook bij geene andere wet of wettelijke bepaling tegen het bewezen verklaarde feit straf is bedreigd, en de req. alzoo te dezer zake van alle rechtsvervolging moet worden ontslagen;

Vernietigt het bestreden arrest;

Rechtdoende ingevolge art. 105 R. O.:

Ontslaat den req. van alle rechtsvervolging te dezer zake; de kosten te dragen door den Staat.

Vraagt men ons nu, of na hetgeen wij boven schreven dit Arrest van den Hoogen Raad ons voorkomt het begrip van culpa voor goed te hebben vastgesteld, dan moeten wij met de meeste bescheidenheid die vraag ontkennend beantwoorden.

Begrijpen wij die uitspraak goed, dan is zij grootendeels in overeenstemming met het bovenontwikkeld gevoelen van Bruck.

Als opzet en toeval zijn uitgesloten, dan moet er altijd eenig schuld bestaan bij een individu, dat het ongeval heeft teweeggebracht. Maar al bestaat er ook schuld (in de ruimste opvatting van het woord), dan is er nog niet altijd *strafbare* schuld.

Het is niet voldoende dat er *eenige* onachtzaamheid of nalatigheid hebbe plaats gehad; den Wetgever heeft een min of meer *grove* of *aanmerkelijke* nalatigheid of onvoorzichtigheid voor den geest gezweefd. Derhalve mag de rechter de *uiterste mate* van voorzorg en voorzichtigheid niet eischen.

Zoodanige eisch zou in strijd zijn met de opvatting èn van de Commissie van Rapporteurs èn van den Minister.

Met het Arrest van den Hoogen Raad in de hand,

weten wij nu ongeveer wanneer en in welke gevallen aan *geen strafbare schuld* kan worden gedacht; maar de beslissing van ons hoogste rechts-collegie brengt de vraag, de *positieve* vraag: »Wat is schuld, wanneer is er schuld!" geen stap verder, en daaruit meenen wij ook voor ons stellig strafrecht de gevolgtrekking te mogen maken, dat ook bij ons het oordeel over het al dan niet bestaan der culpa in ieder voorkomend geval aan den rechter moet verblijven, die dan wèl moet bedenken, dat niet iedere onachtzaamheid tot schuld mag worden gerekend, maar dat, (al kennen wij de onderscheiding van culpa lata, levis of levissima niet) er een min of meer grove nalatigheid of onvoorzichtigheid moet hebben plaats gehad.

Maar wat vooral ons in het Arrest van den Hoogen Raad merkwaardig voorkomt is, dat het hier gold de handeling van een opzichter-machinist bij een tramweg-maatschappij en alzoo van een technicus en dat ook in dat geval de Hooge Raad tot zekere hoogte in strijd met de hierboven bl. 17 medegedeelde beschouwing van den Minister MODDERMAN voor het bestaan van culpa geen bizonderen regel heeft gesteld en niet een lichteren graad van schuld, dan die over het algemeen

aan onzen wetgever voor den geest heeft gezweefd, voldoende heeft geacht.

En daaruit volgt dus dat ook de Nederlandsche jurisprudentie — indien men ten minste in dit Arrest een maatstaf voor de lagere collegien wil zien — voor technici geene bizondere verantwoordelijkheid bij de Uitvoering van Werken zal aannemen.

De mate hunner verantwoordelijkheid zal worden bepaald door de meerdere of mindere ruimte die de Rechter in ieder gegeven geval aan het begrip van schuld zal toekennen.

In die beschouwingen wordt o. i. geene verandering gebracht hierdoor, dat in art. 309 van het Strafwetboek eene bijzondere bepaling ook omtrent de technici wordt aangetroffen. De straf kan voor hen met een derde worden verhoogd, ontzetting van de uitoefening van het beroep kan worden uitgesproken, de openbaarmaking der rechterlijke uitspraak kan worden gelast.

De Schrijvers van het Opstel in het Rechtsgeleerd Magazijn zien zelve in, dat waar de aard van den werkkring van den technicus medebrengt dat een misslag spoedig gevaar voor anderen kan doen ontstaan, hen dit ook moet aansporen tot meerdere voorzichtigheid,

waardoor hij veel kan voorkomen. Het is waar, het ongeval kan ontstaan door »de schuld van anderen die met hem samenwerken", maar dan zal de technicus toch wel niet worden vervolgd, altans niet gestraft; integendeel zullen die anderen die met hem samenwerken, tot verantwoording in rechten worden geroepen en is het niet uittemaken bij wien de schuld bestond, dan zal het gevolg zijn dat ook niemand wordt veroordeeld.

Eindelijk het onderzoek zal meestal over technische zaken loopen, die den Rechter vreemd zijn, terwijl er bij de geraadpleegde technici zeer verschillende opvattingen kunnen bestaan omtrent de eischen aan den technicus te stellen

Aan dat bezwaar, als het er een is, zal het materieel Strafrecht wel nooit tegemoet kunnen komen.

Hier komen wij tot de *wijze* van onderzoeken door den Rechter, tot de *middelen* waardoor hij rechtsgeldig bewijs en overtuiging van schuld of overtuiging van onschuld verkrijgt en ook dat gebied wenschen wij voor een kort oogenblik te betreden.

De vraag blijft dus over, die door de Schrijvers van het Opstel in het Rechtsgeleerd Magazijn nog wordt behandeld of als het materieel Strafrecht geen hulp kan

bieden, de technicus in het door hen gestelde geval ook door het formeele recht — het proces-recht — zou kunnen worden gebaat.

De stellingen waarop het aankomt, door de Schrijvers in hun opstel neergelegd, zijn de volgende:

1°. de wijze waarop de medewerking van deskundigen wordt gevraagd, beantwoordt niet in alle deelen aan het doel, dat men daardoor tracht te bereiken. Een Commissie van deskundigen moet benoemd worden om den instrueerden rechter voortelichten.

2°. In een zoodanige Commissie van deskundigen zou een rechtsgeleerde zitting moeten hebben, die de eigenlijke deskundigen in hun arbeid behulpzaam moest zijn en

3°. Vóór de uitspraak van het vonnis zou een nader overleg met de Commissie van deskundigen moeten plaats hebben.

Vooraf vestigen wij de aandacht op eene dwaling der Schrijvers. Zij zeggen: »Eerstens toch worden gewoonlijk »door de Rechtbank eenige vragen ter beantwoording »aan deskundigen gegeven. Hoewel dit allicht dienstig »is om categorische antwoorden te verkrijgen, zoo is »de keuze van de te richten vragen echter zeer moeielijk »zonder de noodige technische kennis en vermeenen wij

»dat het de voorkeur zoude verdienen dat de te stellen »vragen werden opgemaakt in overleg met de deskun- »digen, nadat dezen van de geheele zaak kennis hebben »kunnen nemen. De beantwoording van de vragen wordt »gewoonlijk door deskundigen nedergelegd in een rapport: »na de indiening van dit rapport is hun taak afgeloopen."

Neen, de vragen waarop de Schrijvers het oog hebben worden niet door de *Rechtbank* gesteld.

Het zij ons vergund even na te gaan, welke bij ons de rol der deskundigen in het Strafproces is.

In onderscheidene phasen er van, vinden wij gewag gemaakt van deskundigen.

1°. de Officier van Justitie en deskundigen (art. 51 en art. 52 Strafvordering).

2°. de Rechtercommissaris (niet de Rechtbank) en deskundigen.

3°. de deskundigen ter openbare terechtzitting.

Bij de delicten, waarover in deze bladzijden gehandeld is, zullen echter deskundigen in de eerste phase van het Strafproces niet te pas komen. Immers het hooren van deskundigen, waarover art. 51 Strafvord. handelt, vormt eene van de bevoegdheden, die de wet in geval van descente toekent; doch die descente is krachtens

art. 43 Strafvord. alleen toegelaten waar het geldt delicten, waarvoor een gevangenisstraf van vier jaren of meer staat. Een dergelijke zware straf komt in ons wetboek bij misdrijven, door schuld begaan, niet voor en zij zal ook wel nimmer door den Wetgever op soortgelijke feiten gesteld worden; daardoor zal derhalve bij culpose feiten de descente uitgesloten zijn en tevens de voorlichting van deskundigen in die phase van ons Strafproces.

De eerste maal derhalve, dat deskundigen zullen worden gehoord bij een delict, door de schuld van een technicus begaan, zal zijn indien de zaak in handen van den Rechter-Commissaris is.

Deze zal dan, (art. 102 Strafvord.) als hij zulks noodig acht — en dat zal waar het technische vragen geldt, wel altijd het geval zijn — het vereischte verslag kunnen vragen van een of meer deskundigen.

Het moge waar zijn, dat aan de deskundigen daartoe vragen door den Rechter-Commissaris worden voorgelegd, die zij in hun rapport moeten beantwoorden, maar om die vragen naar hun geweten te kunnen oplossen zullen zij toch vooraf door dien rechterlijken ambtenaar met den geheelen loop en den stand der

zaak bekend moeten worden gemaakt. En bovendien zij als technici zullen het best weten en beoordeelen wat de cardo quaestionis is, waarop het aankomt en nu kennen wij geene wetsbepaling waarbij aan de deskundigen wordt voorgeschreven zich slaafs te houden aan de zuivere beantwoording der hun gegeven vragen en niet te treden in al die détails welke zij in gemoede meenen dat voor een juiste kennis en beoordeeling der zaak nuttig en noodzakelijk zoude zijn.

Wij achten het juist de roeping der deskundigen door hun rapport op alle punten een helder licht te ontsteken en het zoo in te richten — doen zij dit niet dan zijn zij niet op de hoogte van hun belangrijke taak — dat het niet alleen voor technici, maar ook voor rechterlijke ambtenaren volkomen duidelijk is.

Daarbij komt dat niets den Rechter-Commissaris belet de deskundigen te verzoeken, alles wat in hun rapport hem niet volkomen duidelijk is, nader toe te lichten en aan te vullen.

En nu eindelijk de derde — en zeker niet de minst belangrijke phase — de openbare terechtzitting.

Ook daar zullen de deskundigen kunnen worden gehoord (art. 176, Strafv.).

Men lette dus wel op. Er kan zijn een verslag van den Officier van Justitie, er is een rapport van deskundigen aan den Rechter-Commissaris, en nu komt nog de mondelinge ondervraging door den Voorzitter, door ieder der rechters, die het verlangt, door het O. M. en eindelijk niet te vergeten, door den beklaagde en diens raadsman. Nemen wij nu ook al aan dat in het geschreven rapport duisterheden zijn overgebleven, dan zal juist op de terechtzitting de gelegenheid gekomen zijn om alles op te helderen.

Blijkt het aan de deskundigen dat het een of ander deel van hun rapport niet juist is opgevat, zij zullen in de gelegenheid zijn den rechter eene betere opvatting te geven.

De beklaagde, zelf technicus, wetende waar het op aankomt, zal al die vragen mogen stellen, die hij in zijn belang en te zijner verdediging noodig acht. Doch er is meer.

De beklaagde en zijn raadsman kunnen ter griffie inzage bekomen van de stukken als het vooronderzoek is geëindigd: hij kan er te zijnen koste afschriften van nemen (art. 134 Strafv.), hij kan dus volkomen op de hoogte zijn van het door de deskundigen uitgebracht

gevoelen; vereenigt hij er zich niet mede, welnu, hij kan van zijn kant andere deskundigen doen dagvaarden (art. 146 Strafv) en die laten hooren ter terechtzitting, hetzij hij de namen vooraf beteekene aan het O. M. (art. 146 2de al.); hetzij hij zorge dat zij zonder beteekening ter terechtzitting aanwezig zijn en het verzoek doe, dat ook zij gehoord zullen worden (art. 155 Strafv.).

Dat zijn, dunkt ons, zoovele en zoo belangrijke bepalingen, dat daardoor de hoogst mogelijke nauwkeurigheid van het onderzoek ten volle wordt gewaarborgd.

2°. Door dit alles zou de bijstand van een rechtsgeleerde aan de deskundigen toegevoegd, niet worden gerechtvaardigd. Dien rechtskundige vinden zij in den Rechter-Commissaris (want in dergelijke gevallen zal wel altijd een instructie geopend worden), die, zooals wij gezien hebben op de hoogte der zaak, volkomen weet te beoordeelen in hoeverre het hem gegeven rapport voldoet aan de daaraan te stellen eischen, dat daarop n.l. technisch het oordeel des Rechters — na mondelinge toelichting en uitbreiding — kan worden gevestigd.

3°. En wat nu eindelijk eene bespreking door de rechters met de deskundigen betreft, vóór de uitspraak —

behoeven wij het te zeggen, dat dit in strijd zou zijn met de eerste beginselen waarop onze wijze van Strafvordering steunt. De ruimste gelegenheid tot mondeling onderzoek wordt gegeven, het recht van verdediging is zoo onbeperkt mogelijk (art. 189, Strafv) meent de Rechtbank dan nog niet genoegzaam te zijn ingelicht, zij kan de behandeling schorsen en hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek van den beklaagde de oproeping van nieuwe deskundigen gelasten (art. 199 Strafv.).

Maar dan ook moet er eén einde zijn: dan wordt het onderzoek *gesloten* verklaard (art. 209, Strafv) en begint de taak der rechtbank in de raadkamer, waartoe niemand kan of mag worden toegelaten!

Zoo zijn wij aan het einde gekomen onzer beknopte beschouwingen en meenen te hebben betoogd, dat noch in het materieel, noch in het formeel strafrecht bizondere bepalingen ten aanzien van technici bij het maken van werken noodzakelijk of wenschelijk zijn.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Ook buiten de datieve voogdij is de benoeming van een bewindvoerder voor de goederen in de Koloniën mogelijk.

II.

De bezitter ter goeder trouw is na de dagvaarding niet aansprakelijk voor de vruchten, die de eigenaar had kunnen genieten.

III.

Het voorrecht van den verhuurder voor de huurpenningen van het loopende jaar, strekt zich niet uit tot de nog niet vervallen termijnen.

IV.

Tusschen den committent en commissionair bestaat naar onze wet eene verhouding van lastgeving.

V.

Indien in de rangregeling in een faillissement een of meer uitstaande vorderingen, waartegen geen afdoend verweer bekend is, niet opgenomen zijn, is het verzet tegen die rangregeling op dien grond toegelaten.

VI.

Ten onrechte beperkt art. 809 W. v. K. den verkoop vóór de insolventie tot roerende goederen.

VII.

Eene verkregen toelating om kosteloos te procedeeren, strekt zich niet uit tot de executie; eene dergelijke toelating bizonderlijk voor de executie kent onze wet niet.

VIII.

Indien een tot hechtenis en plaatsing in een Rijkswerkinrichting veroordeelde gedurende de hechtenis gratie verzoekt van de bijkomende straf en daarop bij het eindigen der hoofdstraf nog niet is beslist, moet zijne opzending naar de Rijkswerkinrichting tot de beslissing gevallen is, worden geschorst.

IX.

Ten onrechte veroordeelde de Rechtbank te Amsterdam bij vonnis van 16 December 1887 de beklaagde, die het brandende petroleumtoestel waardoor brand in haar woning ontstond, naar buiten wierp en hetwelk in aanraking kwam met eene voorbijgangster, die daarvan zware brandwonden bekwam en kort daarop stierf.

X.

Ten onrechte achtte de Rechtbank te Amsterdam bij vonnis van 10 Juni 1887 voor het misdrijf van art. 341 n°. 3, Wetboek van Strafrecht, voldoende de wetenschap van den beklaagde dat hij als koopman niet aan zijne verplichtingen zou kunnen voldoen.

XI.

De dagvaarding luidende: dat de beklaagde op een dag in het jaar 1887" enz. behelst geen voldoende opgave van den tijd.

XII.

Ten onrechte bepaalt art. 196 G. W. dat gedurende een Regentschap geene veranderingen in de troonopvolging gebracht kunnen worden.

XIII.

Terecht heeft art. 152 G. W. bij vernietiging of onbruikbaarmaking van eigendom in het algemeen belang als regel schadeloosstelling voorgeschreven.

XIV.

Ten onrechte worden de uitzonderingen bedoeld in art. 109 al 5. Regeerings Reglement van Nederlandsch Indië, door den Gouverneur-Generaal gemaakt bij koloniale ordonnantiën.

XV.

Het communaal bezit in Midden-Java is een overblijfsel van de vroeger daar bestaan hebbende Hindoebeschaving en als sociale instelling niet uitsluitend »een »vrucht van tallooze misbruiken door Europeesche en »inlandsche bestuurders in vroegere eeuwen" (zie Mr. J. DE LOUTER. Handleiding tot de kennis van het Staats- en Administratief Recht van Nederlanderlandsch-Indië 3de uitgave 1884 pag. 377.)

